

Ковальов Роман Сергійович

студент

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ ОТРИМАННЯ ПОСИЛОК ТА ПЕРЕДАЧ ЗАСУДЖЕНИМИ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

***Анотація.** Стаття присвячена дослідженню історії та розвитку отримання засудженими посилок у місцях позбавлення волі.*

***Ключові слова:** посилки, передачі, місця позбавлення волі.*

Постановка проблеми. Надзвичайно важливою складовою правового статусу засудженого є отримання посилок в місцях позбавлення волі. Кількість та безперешкодність їх отримання є одним з елементів забезпечення дотримання прав, передбачених різного роду міжнародними актами, до уніфікації з якими і прямує українське законодавство. На даному етапі механізм отримання посилок, якщо і не на належно високодемократичному рівні, то очевидно наближений до цього. Але так було не завжди, і в цій статті висвітлено основні етапи «прогресу» посилок та передач в місця позбавлення волі.

Стан проблеми. Різними аспектами дослідження правової природи посилок та передач в місцях позбавлення волі займалися чимало вчених. Серед вітчизняних науковців суттєвий внесок у розроблення цього питання зробили М.І. Лисенко, О.М. Жук, О.Б. Пташинський, М.С. Пузирьов, Н.А. Стрончак, К.А. Автухов, В.В. Россіхін, Н.В.Рябих, А.Х. Степанюк, В. Бадира. Їх праці є поняттям та значенням для з'ясування

значення посилок в місця позбавлення волі як складової частини правового статусу засудженого.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ч.1 ст.63 КК України, позбавлення волі – це вид покарання, який полягає в ізоляції засудженого та поміщенні його на певний строк у кримінально-виконавчої установи [1].

В Україні чинне кримінальне та кримінально-виконавче законодавство, регламентуючи заходи державного примусу, застосовує термін «ізоляція».

Незважаючи на це, відсутнє юридично чітке і нормативно закріплене поняття «ізоляція». Хоча ст. 102 КВК України вказує, що ізоляція є однією з основних вимог режиму у виправних колоніях, разом із тим ст. 63 КК України також містить поняття «ізоляція», проте у нормативно-правових актах не розкривається її зміст, основні ознаки, види та інші характеристики, що становлять її суть як правової категорії. Ізоляція представлена основною вимогою режиму у виправних колоніях [2].

Ізоляція полягає у переліку правообмежень, що стосуються вибору місця проживання, вибору роду занять, вільного пересування, ведення індивідуального способу життя.

В юридичному сенсі особа буде вважатися ізольованою, лише коли зазнає повного переліку даних правообмежень. Фактично забезпечити обмеження вільного пересування, вибору місця проживання та інших зазначених вище обмежень можна шляхом поміщення засудженого за обгороджену територію.

Ізоляція є відносним явищем.

Відносність ізоляції засуджених полягає в тому, що вона не є абсолютною, а полягає в обмеженні, і аж ніяк не позбавленні прав і свобод засуджених. Незважаючи на поміщення особи в установу виконання покарання, засуджений від звичного оточення потрапляє в інше, і аж ніяк не позбавляється його взагалі. Однаково засуджений продовжує

спілкуватися з іншими засудженими, співробітниками виправної колонії, а також підтримує соціальні зв'язки.

Тобто абсолютна ізоляція особи не досягається у процесі виконання покарання, пов'язаного з позбавленням волі на певний строк [2].

Одним з каналів зв'язку із зовнішнім світом для засудженого є використання тих прав, наданих йому законодавством, або тих, на які не накладені обмеження. І отримання різного роду посилок є саме одним з цих прав.

Відповідно до ст. 109 та ст.112 КВК України, засуджені мають право одержувати в бандеролях, посылках і передачах, а також без обмеження придбавати за рахунок коштів, які є на їхніх особових рахунках, літературу через книготорговельну мережу, письмове приладдя, передплачувати газети і журнали [3].

Вперше про право на отримання посилок в місцях позбавлення волі було зазначено в ст.190 Повного зібрання законів Російської імперії в редакції від 1845р.

Мета впровадження на законодавчому рівні цієї норм пояснюється тим, що, з одного боку це і закріплює основоположні права ув'язнених, а з іншого – певним чином «розвантажує» державну казну.

Це пояснюється тим, що фінансування харчування відбувалось за рахунок бюджету, але ув'язнені могли «покрасити свій стіл за рахунок посилок і благодійних внесків» [4].

Варто зазначити, що це і допомагало в'язням виживати в тогочасних тюрмах з огляду на кількість епідемій, що вирували в той час і на те, що різним типам ув'язнених була передбачена різна кількість продуктів на день.

Відповідно до Положення про виправно-трудова колонії і тюрми Міністерства внутрішніх справ СРСР, встановлювались різні режими

отримання посилок залежно від типу колонії, а також встановлювався захід заохочення – отримання позачергової посилки [5].

Директива МВС СРСР №129 «Про покращення роботи з залучення посилок і передач ув'язненим, в таборах і колоніях» №129 від 21.10.1946р. визнавала післявоєнну неспроможність і незабезпеченість таборів і колоній та мала на меті дофінансування близькими та родичами засуджених, шляхом передачі речей, особливо теплих, та продуктів харчування [6].

Повертаючись до сьогодення, в 2008 році відбулась не аналогічна, та все ж в чомусь схожа ситуація.

Висновками щодо виконання Державного бюджету України за 2008 рік і затверджено постановою Колегії Рахункової палати, зазначено, що за підсумками минулого року дефіцит поточного рахунку платіжного балансу набув максимального значення - 12,9 млрд. дол. Тобто очевидно, що буде недофінансування якщо не всіх, то більшості галузей економіки [7].

Не минула «криза» і місця позбавлення волі. На той час діючим кримінально-виконавчим законодавством, а саме ст.112 КВК України та ЗУ «Про попереднє ув'язнення», встановлювались обмеження в кількісному отриманні посилок в місця позбавлення волі.

У результаті цієї бюджетної кризи було тимчасово скасовано обмеження на кількість посилок в місця позбавлення волі.

Але скасування відбувалось «незвичним» способом. Законом України «Державний бюджет на 2008 рік» скасовувались ці обмеження [8].

Рішенням Конституційного Суду від 22 травня 2008 року визнавались неконституційними зміни до статті 112 Кримінально-виконавчого кодексу України, в частині зняття обмежень на отримання засудженими посилок, передач та бандеролей.

І замість внесення змін до КВК України, 28 травня 2008 року Кабінетом Міністрів України було прийнято Постанову №530. Пунктом 13 цієї Постанови встановлено, що кількість посилок (передач) і бандеролей,

що одержуються засудженими, які відбувають покарання у виправних та виховних колоніях та кількість посилок (передач), що одержуються відповідно до статті 9 Закону України „Про попереднє ув'язнення” особами, взятими під варту, не обмежується [9].

З'являється правова колізія - юридична сила більш прогресивної постанови є меншою, ніж КВК України.

Небезпека такого явища полягає в тому, що при одночасному існуванні різних правових норм, які регулюють одні і ті ж правовідносини, співробітникові надається право обирати положення для застосування – або Кримінально-виконавчий кодекс, або Постанова Кабінету Міністрів, – які на його думку для нього є найбільш прийнятними.

Це, в свою чергу, призводить до порушення прав і законних інтересів засуджених, а також створювало певне корупційне «поле» зі сторони певного кола персоналу.

Незважаючи на вказівки Генеральної прокуратури стосовно дотримання виконання норм КВК щодо кількості посилок (передач) і бандеролей, що одержуються відповідно до статей 112, 138, 139, 140, 143 і 151 до статі 9 ЗУ „Про попереднє ув'язнення” керівництвом ДДУПВП в усній формі дана вказівка регіональним Управлінням, а ті, відповідно, керівникам кримінально-виконавчих установ, видавати посилки і бандеролі без обмеження, тим самим штовхаючи керівників виправних колоній та СІЗО до дій, які можуть стати підставою для притягнення до відповідальності [10].

Деякі пострадянські науковці та політичні діячі вважають, що посилки в місця позбавлення волі – явище негативне. Зокрема, в Російській Федерації було зареєстровано законопроект, який лобіювався тогочасним заступником міністра внутрішніх Амантаєм Куренбековим, що повністю забороняв би посилки. Його аргументами було те, що саме таким чином в

місця позбавлення волі потрапляють заборонені речовини, а надіслані продукти псувались і створювали антисанітарію.

В Україні прихильники заборони посилок наводили в приклад те, що співробітниками управління та установ виконання покарань в Чернігівській області за 2011 рік було вилучено понад 80 літрів спиртного, 816 колючо-ріжучих предметів та 68 грамів наркотичних речовин - спирт закачують шприцем в лимони і апельсини. У пакети з соком поміщають презервативи з наркотиками. Заводським способом запаюють банки з консервами, куди кладуть пакети з наркотиками. Гроші ховають в тюбики зубної пасти. Просочують речі ацетильованим розчином опію — потім його випаровують ув'язнені [11].

Прийняття подібних заборон суттєво обмежило б права ув'язнених.

Цією логікою керувався і вітчизняний законодавець. 8 квітня 2014 року вступив в дію прийнятий Верховною Радою Закон України «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів». Цим законом скасовувались всі обмеження в кількості посилок ув'язненим, а також запроваджувалось ще ряд змін, які змінювали українське законодавство подібно європейським стандартам.

На даний момент, відповідно до ст.112 КВК України, число посилок (передач) і бандеролей, що одержують засуджені до арешту та позбавлення волі, не обмежується. Тобто, особі, воля якої обмежена, можуть надсилатись посилки і бандеролі у необмеженій кількості.

Необхідно зробити на цьому акцент, адже до недавнього часу це було суттєвою проблемою як для ув'язненого, так і для його сім'ї.

Скасування обмеження на кількість посилок (передач) і бандеролей, що одержують засуджені, які тримаються в колоніях є одним з проявів імплементації європейського законодавства, що є реалізацією принципу гуманізму в умовах ізоляції засуджених.

Література

1. Кримінальний Кодекс України. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/paran2533>
2. Лисенко І.М. Ізоляція засуджених до позбавлення волі на певний строк у виправних колоніях. URL: http://www.pap.in.ua/1_2015/77.pdf
3. Кримінально-виконавчий кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 3-4, ст. 21). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15>
4. Повне зібрання законів Російської імперії в редакції від 1845 р. URL: <http://elib.shpl.ru/ru/nodes/178-polnoe-sobranie-zakonov-rossiyskoy-imperii-sobranie-pervoe-s-1649-po-12-12-1825-spb-1830;>
5. Положення про виправно-трудова колонії і тюрми Міністерства внутрішніх справ СРСР. URL: http://www.libussr.ru/doc_ussr/usr_5722.htm
6. Директива МВС СРСР «Про покращення роботи з залучення посилок і передач ув'язненим, в таборах і колоніях» №129 від 21.10.1946 р. URL: <https://document.wikireading.ru/18055>
7. Постанов Рахункової палати. URL: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/1462353>
8. ЗУ «Про Державний бюджет на 2008 рік». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/107-17>
9. Постанова №530 Кабінету Міністрів «Деякі питання соціального захисту окремих категорій громадян». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-2008-%D0%BF>
10. Бадира Валентина Передачі та посилки засудженим. URL: <http://khpg.org/index.php?id=1239799378>
11. URL: <https://www.gorod.cn.ua/news/foto-i-video/33185-jak-uvjazneni-pronosjat-v-koloniyu-narkotiki-groshi-ta-mobilki-foto.html#ad-image-0>